

STUDII DE FOLKLOR

Iarba fiarelor

de I. Aurel Candrea

III

În Germania, credința despre existența și virtuțile extraordinare ale ierburilor este, de asemenea, foarte răspândită. E numită *Springwurzel* sau *Sprengwurzel*, adică „iarbă sfărâmatoare”. Unii o identifică cu o varietate de „laptele cănelui” (*Euphorbia lathyris*, franc. *épurge*; Perger, *Deutsche Pflanzensagen*, p. 8; Gessmann, *Die Pflanz im Zauberlauben*, p. 87), alții o confundă cu „feriga” (*Vernaleken*, *Mythen u. Bräuche*, p. 309; *Hovorka u. Kronfeld*, *Vergl. Volksmedizin*, I, 130), de care ne vom ocupa mai jos. Această plantă are, pe lângă puterea de a sfărâma orice lăcăț și orice altă incuetoare de fier, sau să cupă mai jos. Această plantă are, pe lângă puterea de a face pe om invulnerabil în așa fel, încât să nu-l poată atinge nici un glonț, sau să-l rănească vre-o armă, ba chiar să-l facă cu desăvîrșire invizibil, putere care se atribuie mai adesea feregii (Gessmann, *op. cit.* p. 87-88; Wuttke, *Der deutsche Volksaberglaube*, p. 99; Busch, *Deutscher Volksaberglaube*, p. 142). Credința că această iarbă avea puterea să sfărâme ori-ce lăcăț, să deschidă ori-ce ușe, să deslege orice cătuși alcătuite din lanțurile cele mai groase, era așa de înrădăcinată în evul mediu, încât, în închisori, se luau măsuri speciale spre a se împiedica fuga răufăcătorilor. Așa, de pildă, vrăjitorii și fermecătoarele, care puteau fi bănuți că posedă această plantă, erau puși sau atârnați, în închisoare, într-un fel de leagăn, ca să nu se poată atinge de podea sau de ușe și steteau, astfel, spânzurați în aer. Încă în veacul al XVI-lea, mai vedem legi și ordonanțe emise anume pentru luarea precauțiilor necesare împotriva spărgătorilor care ar fi putut avea asupra lor iarba fiarelor. (Gessmann, *op. cit.* p. 87-88).

Nimeni însă nu știe, în realitate, unde crește această plantă și cum arată. După unii, ea înflorește în noaptea de Sânziene (24 Iunie) și lăcățește ca aurul (Wuttke, *op. cit.* p. 100; P. Drechsler, *Sitte in Schlesien*, II, 207). La Innsbruck, se caută și se culege la miezul nopții, în ajunul Crăciunului (Busch, *op. cit.* p. 142). În alte părți ale Tirolului, se crede că ar fi o varietate de ciocare, cu rădăcina galbenă (K Reiser, *Sagen, Gebr. u. Sprichw. des Allgäu*, II, 434).

Nu mai anumim însă o cunoaște și, urmând întocmai prescripțiunile de mai jos, se poate căpăta de unii, deși cu mare greutate.

În Tirol, trebuie închis cu o ată tare cuibul unei rîndușe, învîrtind-o de mai multe ori de jur împrejur și atunci pasărea, neputînd intra, se duce de caută iarba care-i dă puțină de a pătrunde în cuib (Wuttke, *op. cit.* p. 100; Busch, *loc. cit.*). În Württemberg se procedează în același mod cu cuibul unei ciocănitoare.

În Suabia, se capătă această iarbă cu ajutorul unei pupăze. Dacă se găsește un cuib al acestor păsări într-o scorbură de copac, se bate cu cuie o scindură la intrarea cuibului. Pupăza, când vine și vede că nu poate pătrunde înăuntru, zboară de acolo și se întoarce apoi cu iarba fiarelor și o apropie de scindură, făcînd-o să sară cît colo. După aceea, pasărea, ca să facă să dispară iarba, se duce la apa cea mai apropiată sau la primul foc ce zărește și o aruncă acolo. De aceea, trebuie neapărat să se fie pregătită pe aproape o găleată cu apă sau să se aștearnă pe jos o halnă sau o stofă roșie, căci proasta de pupăză crede că e foc (Busch, *loc. cit.*).

După alții, pasărea care o poate găsi e grigoarea (Grimm, *Deutsche Myth* 813) sau corbul (Wuttke, *loc. cit.*).

Credința aproape generală însă, e că ciocănitorea știe și se folosește de această plantă și că ne-o putem procura în următorul chip cu ajutorul ei: Se caută un cuib în care se află puil unei ciocănitore și se astupă cu țărșuși sau în alt chip deschizătura. Când mama puilor vine și vede că nu poate intra, se duce în zbor și aduce de grabă o iarbă, cu care să poată deschide cuibul, căci nu vrea să-și piardă timpul ciocănind cu ciocul. În momentul însă când se apropie de cuib, cu iarba în cioc, omul care o păndeste, se arată deodată, așterne o stofă roșie pe jos și scoate un țipăt. Pasărea se sperie, crezînd că e foc, lasă să căză iarba pe stîfa așternută, de unde omul o ia și o ducă acasă (Grimm, *op. cit.* p. 812-813; Gessmann, *op. cit.* p. 88; L. Strackerjan, *Aberglaube u. Sagen aus Oldenburg*, I, 117-118; Wuttke, *op. cit.* p. 99; Grohmann, *Aberglaub*, p. 88; P. Drechsler, *op. cit.* II, 208).

În Tirol se crede că și nevastăica cunoaște această iarbă și că se folosește de ea spre a se întîrzi ca fierul, cînd se luptă cu un șarpe. Astfel, se povestește că „un om a văzut luptîndu-se un șarpe cu o nevastăică; aceasta, gata să fie răpusă, fugi de acolo și se întoarce imediat cu iarba fiarelor în gură; suflă apoi asupra șarpelui, care se fărîmă cu șgomot în trei bucăți”. (F. Panzer, *Bayerische Sagen* II, 189). Am văzut că la Romîni, dintre mamifere, aricîul știe să găsească această iarbă. În jud. Botoșani, se crede că și dihorul o cunoaște (Vorronca, *Dat. și cred.* p. 532).

Italianii cred și ei în existența unei plante care sfărâmă fierul și o numesc *sterracavallo*, adică „despotcovește-calul”, pentru că aveau credința că, dacă i se întîmplă calului să calce pe această iarbă, își pierde imediat potcoavele. El o identifică cu planta numită la noi *limba cucului* (*Botrychium lunaria*), despre care am văzut, în articolul precedent, că și alierea e considerată ca avînd aceeași proprietate. Sicilienii cred însă că *Sterracavallo* e o plantă cu alte puteri miraculoase și pe care o cunoaște numai sturzul. Această iarbă e invizibilă și transformă în aur toate obiectele puse în apă în care s'a fiert buriana. Iată cum se poate căpăta: După ce s'a descoperit copacul, unde sturzul și-a făcut cuibul pentru puil ei, doi oameni se repez într'acolo, unul se cațără pe copac, celalt stă dedesubt cu un lighian cu apă. Cel din copac tot s'gărdărește pînă ce iarba cade în apă și norocul lor e făcut... Se mai zice că oile care pasc această iarbă capătă dinți de aur, pe care mulți susțin chiar că i-au văzut (Pitrè, *Usi e costumi*, III, 386).

Huțul din Bucovina pomenește de asemenea de o iarbă a fiarelor pe care o descoperă și ei cu ajutorul ciocănitorei în același chip ca Romîni și Germanii, pe care l'am arătat mai sus (Kaindl, *Die Huzulen*, p. 104). Și ceilalți ruteni, din Galitia, cred în existența acestei plante, care crește prin fînațe și nu se deosebește de loc de fînul obișnuit. Se cunoaște numai la cosit, căci coasa dă un sunet metallic, cînd o atînge. Dacă un hot dă peste această iarbă, o desgroapă împreună cu rădăcina, o usucă

și o vîră sub pielea din palmă. Apoi, nu mai există pe lume vre-un lăcăț sau poartă de fier pe care să n'o sfărîme, cînd le atînge numai cu această mînă (*Am Unguell*, V, 386).

Și ceilalți Ruși știu despre această iarbă care face să sară orice lăcăț și care se cunoaște ușor pentru că tocmai ea iarba fiarelor, la Romîni, aruncată în rău, ea merge în susul apei (P. Schillot, *Le Folklore*, p. 141).

Să vedem acum de unde a pornit această credință a popoarelor moderne în existența ierburilor fiarelor.

Plinius, bătîndu-și joc de vrăjitorii și de puterile pe care le atribuiau unora din plante, zice între altele (XXII, 9): „Planta *Aethiops*, aruncată în răuri și bălți, le uscă; dacă se atîngeau numai porțile cu această plantă se deschideau toate... Atunci n'ar fi fost mai bine pentru Scipione Emilianul dacă ar fi deschis porțile Cartaginei cu o iarbă, decât să bată cu mașini atîția ani întîrîturile cetății? Luați astăzi iarba merois și uscați bălțile Pontine și redați Italiei atîtea țărîni dimprejurul Romei”.

Această strașnică buruiană o cunoaște bine ciocănitorea, întocmai cum cred și Romîni: „Se crede de obște că dacă un păstor astupă cuibul (ciocănitorei) cu un cui, ea-l face să căză atîngându-l cu o iarbă. Trebius povestește că un cuiș sau un țărșuș infipt cît de adînc într'un copac unde ea (ciocănitorea) își are cuibul, cuiul sau țărșușul sare cît colo îndată ce se așază pe el” (X, 20). Și într'alt loc: „Democrit a spus și Theophrast a crezut că există o plantă care, adusă de pasărea de care am poment, făcea să sară afară, prin simpla atîngere, cuiul infipt de păstori într'un copac” (XX, 5).

E posibil că însuși Plinius nu știa bine care anume era această plantă, căci în alte pasagii (XXV, 10; XXVII, 60), vorbind de proprietățile minunate ale bujorului, zice: „E bine să culegi această plantă noaptea, căci ziua ai putea fi văzut de ciocănitore, care ar sări să-ți scoată ochii, c'o s'o apere”. Această credință s'a păstrat și astăzi în Franța: „Bujorul alungă furtuna, vindecă epilepsia și paralizia, dar trebuie culesă fără a fi văzută de ciocănitore” (Ch. Beauquier, *Faune et flore*, II, 288; D. Chesnel, *Dict. des superst.* 903-4).

Această credință pornită din timpurile străvechi, a fost moștenită de popoarele de acum și s'a încuibat adînc în mintea oamenilor simpli, cari nu se îndoesc de nimic, la cari totul e cu puțință.

Românii, la rîndul lor, au împrumutat această credință de la greci, la care o găsim amintită de sofistul Eilian (*Despre firea animalelor*, I, 45): „Ciocănitorea lovește copacul cu ciocu-i încovoat și, în scorbura făcută, își așază puil ca într'un cuib... Dacă cineva ar astupa deschizătura cu o piatră, ea aduce o iarbă vrășmășe petrei și o pune împotriva acesteia; și piatra, ca și cînd ar fi amețită, nu mai pune nici o rezistență și sare afară, astfel că iar se deschide scorbura pentru cocănitore”.

Grecii însuși trebuie să fi importat această legendă din Orient, unde o găsim pomentă în legendele rabinice privitoare la regele Solomon. Se povestește că acest rege, constatînd că se trece mult timp cu spintecarea pietrelor trebunicioase pentru clădirea templului, a găsit, în înțelepciunea sa, un mijloc prin care să accelereze aceste lucrări. În munții de pe lângă Marea Roșie își făcuse cuibul un cocș sălbatec care cunoștea burulana șamir ce avea puterea să sfărîme pietrele. Un credincios al regelui îi trimis în căutarea cuibului acestei păsări minunate. Acesta, cînd o văzu că zboară de acolo ca să se ducă să aducă de mîncare puilor ei, se grăbi să astupe intrarea cuibului cu un glob de cristal. Când se întoarce pasărea și văzu că nu poate pătrunde în cuib, plecă în zbor și reveni după o clipă cu o buruiană în cioc. Abia o atînce de globul de cristal și acesta se sfărîmă în mii de bucăți. Atunci trimisul regelui, care, în timpul acesta, stătuse ascuns, sări lângă pasăre și aceasta, speriată, lăsă să cadă din cioc prețioasa buruiană. El o ridică și o duse stăpînului său. De acum, nu mai era nevoie să se spintecă pietrele cu dalta. Se trăgeau linii pe pietre în locul unde trebuiau tăiate, se atîngeau aceste trăsături cu burulana adusă și pietrele se desfaceau frumos și neted ca și cum ar fi fost tăiate cu briciul. Cu chipul acesta, lucrările înaintară repede și templul putu fi clădit în scurtă vreme (comp. Busch, *op. cit.* p. 143; Oaster „*Liter. pop.* p. 326).

În articolul viitor, ne vom ocupa de altă plantă, careia Romînii și alte popare îi atribuie puteri miraculoase, și anume de feregă.

I. Aurel Candrea

Dimineață pe cîmp

Ce bine-i dimineața să rătăcești pe cîmp...
Să sorbi, cu nările deschise,
Miresma aerului proaspăt...
Să încerci să stai cu ochii țîntă'n soare
Pîn' te-o pătrunde raza-i orbitoare...
Și-aboi ștergându-ți ochii,
Să-ți risipești privirea pe 'ntînderile verzi
Și firul gândului să-l pierzi...
Și, fermecat de-atîta re'noiere,
Să murmuri, nen'nteles, o rugăciune,
Să-ți se prîndă 'n suflet gânduri bune
Și roua de prin iarbă pe picioare...

Ce bine-i dimineața să rătăcești pe cîmp...
Să nu te 'ntrebe nimeni ce vrei și cine ești,
— Să n'arbă cine să te 'ntrebe,
— Doar tu cu al tău suflet încet să povestești...
Și să-ți aduci aminte de câte-au fost odală
Și n'au să mai revină cît lumea va mai fi,
— Și să-ți aduci aminte că ai tîbul o fată,
— Pîn' lacrimile grele pe gene s'or iră...

Ce bine-i dimineața să rătăcești pe cîmp...
Ion Gane

Din istoricul epigramei românești

Al. Hrisoverghy (2)
1811-1857

In fața morții (3)

Fiestecare pas în viață e-o pășire către moarte; Tîndrînd fiind și te pare că e foarte departe! Dar lovirea ei nu cruță, nici o vîrstă, nici o stare. Și de toți deopotrivă-i sunt supus spre ascultare.

1) În treacănt amintim un nume, acela al lui B. P. Munteanu „glas de durere”, în legătură cu care cunoaștem „epigramele de mai jos :

I.
*Prin glasu-mi vestesc mîrire
Cerescului împărat,
Iar, prin veacuri pomene
Celui ce m'a 'ntîntat.*

II.
*Slavă, laudă, mîrire
Cerescului Donn vestec,
Iar la celce mi-a dat tîntă
Numele său pomenesc.*

2) Din vol. publ. de Kogălniceanu la 1883.
3) Titlurile sunt date de noi.

Nu-i de mirare...

*Toți it par că-s nătîrî,
Dar nu-l lucru de mirare:
Căci galbene-i par toate
Celuce-are galbinare.*

*De voești să te iubească
Pune-ți pe obraz o mască 4)*

Lumea

Din ceas în ceas vine ceasul ce'n sfîrșit am hotărî.
Sufletul său dau cui este și trupul să-l fac pămînt.

4) Variantă, a aceluiaș.

*Dar' ai vrei să fii iubit
Lasă-te de îmbrăntînt.*

*Să scap din o închisoare, din o temniță-asa largă,
Unde om pe om se calcă și după noroc alegară,*

Sfat

*Lasă-te acum de iubit;
Nu vezi: capul ti-a albit.*

D-lui ..

*Muza ta în românește
Greco-latină vorbește*

Post mortem

*Aici lacrimile mele
Nu-mi pot urma a spăla.*

*Din acest pămînt de jele
Ce-am fost silit a călca.*

Culese de PAUL I. PAPADOPOL

„Jupuitoarea de inimi”

„E în vîrstă cînd iubirea se vedește prin toată faptura ei fragedă și svetlă. O rochie verde, în cute largi, arată că frumuseea ei a înflorit cu vreo zece decenii în urmă. La picioarele ei, e un paner din care frucele — inimi omenești — s'au revarsat, împrăștiindu-se pe lespezile terasei.

A luat o inimă din paner — și o curăță cu un cuiș, cum ar curățî coaja rîmenă a unui măr. Și, privește cu coada ochiului, printre buclele ei negre, cu un zîmbet de ștergare, de nevinovație, de teamă...

Lîngă dansa, urcat pe balustrada de marmoră, stă un copilăș gol, cu eripioare, învaluit în lumina blondă. Arcul e pus de-o parte, dar copilășul ține în mîna o săgeată, așteptînd ca tînară femeie să înfigă în varful ei inima cojite. Trebuie să fie ocupații de mult cu treaba aceasta vesela, căci îndrăcîțul de copil are lîngă el o sumedenie de săgeți.

„Micul tablou litografiat, găsit undeva, într'o odăie de refugiu vremelnic, poartă într'un colț titlul: „*Hersenschleierin*”. Care-i tîlcul lui?... Frumuseea aceea, îmbrăcată par'că în valuri de mare liniștită, își dă seama de vraja ei atotștăpîntoare. Și se joacă cu micul sol, pregătîndu-i săgețile, pentru ca să rănească pe tînerii aleși, ce se vor perinda sub terasa ei...

Dar într'o sută de ani, tabloul și-a schimbat înțelesul nevinovat și glumeț. Azi, e crud, sarcastic — căci zîmbetul frumuseții pare azi atît de prefăcut; și buclele ei sunt negre, ca răuțetea capricioasă sau meroadă — căci noi, oamenii de azi, suntem atît de grabiți, că nu putem rade decât printre lacrimi.

O, frumuseea acea blondă, este azi o vrajitoare tîrnică, ce juopoe inimile, le rănește, le stoarce seva și le dă apoi unui diavol împrăpat, ce le arunca în calea noastră. — Și noi, trecem neapăsători, strîvîndu-le cu piciorul, — căci viața ne goneste fără milă prin labirîntul fără zărire albastre, fără stelele idealurilor.

Iar naivii vizitatori, romanticii întîrziși, cari mai culeg inimile — aceste fructe omenești — simt ca ele sunt amare, putrede, — atît de strîvite și de putrede, căci nu mai au în ele seva precuarată a iubirii...

Plouă...

Cenușii și plumbuii, norii se țărăs în cer, pier, renase și iarăși pier — ca monștrii într'un ocean de aburi.

Plouă... prin străzi uzate și sucite, pe fațadele pătate, jupuite, prin grădini cu pomi vopșii și flori tăiate din hîrtie, Plouă... și miș de glasuși potopesc acoperișurile luci, se rostogolesc prin șghiaburi, se furiează printre pietre — serpi cu solzi cafenii, cu dinți de-argint ce mușcă 'n tîna... Plegă de lepros, noroiul, e cîrnat meru-meru — și'n cercuri grase, ochii apeli stîclesc ca ochii de mortaciuni.

Plouă... oamenii-s fantome care și călă adpost — sau manechine deformate și muiate — ori meru gonite siluete, biciuie 'n vînt, și ceață.

Plouă... plouă de atîtea nopți, plouă de atîtea zile — ca o mare ce se cernă, de sus, din haosul ceresc...

— Lacrimi grele, furioase, mușcatoare.
— Lacrimi clare, potolite și discrete.
— Lacrimi repezi, subțirele și sirete.
— Lacrimi dulci, mîngăitoare și făcute.

Plouă... par'că suflătele lumii, de azi, de ieri, de totdeauna, varsă lacrimile vieții. Par'că inimile sunt stoarse, de sus, din purgătorul lumii, — și-atîtea gânduri, năzuieși, atîtea forțe și elanuri, cad în lacrimi curate, din norii pururi țîrtori, cenușii și plumbuii...

Plouă viața nesfîrșită, peste-oare monstruase, peste sațele tîmpe, peste țărîni larg deschise, peste codri plini de taine...

Plouă viața pururi nouă — forțe noi, speranțe noi și gânduri noi — pentru marea înviere care mîine străluc-va, sub un soare pur și bland... Eugen Belgis

La statua lui Eminescu

de C. C. ARION

...Puțini sînt acei, cari cuprind și identifică în viața lor un moment al gândirii timpului în care trăesc, și prin aceasta devin întreprinderea vie a celui din timp.

În mintea lor se resfrîng simțurile vremurilor și aspirațiunile neamurilor, precum în acele lacuri pline de lumină, pe cari le cîntă poetul, se resfrîng țărîmurile, cari le înconjoară, cu toate frumusețile lor. Printre acești aleși ai omenirii, eu nu cunosc vreunul care să întrecă pe marele nostru Eminescu.

În creerul său puternic, se adună cugețările cele mai înalte, în inima lui cîntă poezia cea mai fermecătoare, în versul lui strălucește o limbă românească, neasemănat de frumoasă!

De aceea opera sa e mare, ea a radiat asupra contemporanilor săi, ea radiază astăzi, ea va radia în veci!

Precum razele soarelui fac să răsară din pămînt sămînța aruncată, opera lui Eminescu face să încolțească germenele de talent în mințile poezilor.

Un poet este mare prin ideile generale, ce exprimă, adresându-le omenirii întregi, ca expresiune a unor simțiri pe cari toți pot să le simțā, dar numai lui îi este dat să le consacre în forma lor desăvîrșită.

Un poet poate fi mare iarăși, cînd exprimă în forme neperitoare simțiri pur naționale.

Din amîndouă aceste puncte de vedere Eminescu este mare. Poetul este un ucenic al frumuseții și pentru că se fie desăvîrșită opera sa, el trebuie să fie pe rînd sculptor și pictor, orator și cîntăreț.

În ce bronz și în ce marmoră și-a turnat și făurit versurile, în ce aur fin le-a cizelat! Cu ce colorit, cînd intens, cînd de-o nespūsă duiosie, știe să picteze!

În visul lui Baiazid, luna transformată în fecioară se coboară din ceruri, ca să-i fie mireasă iubită și cînd fecioara frumoasă înaintă spre dînsul:

„Inflorea cîrarea, ea de pasul blîndeii primăveri”.

Nu mai un vers, dar ce admirabil tablou!

În el vezi florile, luminile, farmecul dulce al primăverii:

„Ochii ei sînt plini de umbra tînușilor durieri,
Codrii se înflorează de albia frumusee
A se 'ncrețesc în tremur străzutele lor jeje
Puberea de diamante cade fină ca o bură,
Scînteind, plută prin aer și prin toate din natură,
Și prin mîndra fermecare sună-o muzică de soapie,
Iar pe ceruri se înalță curcubeiele de noaple”.

E vre-un pictor, oricît de nemuritoare paletă ar fi avînd ca să fixat pe pînza farmecul diafan al nopții, cum a făcut-o Eminescu în câteva cuvinte?

*) E un fragment dintr'o cuvîntare rostită de C. C. Arion, pe atunci ministru al Culturii și Instrucțiunii publice și tipărită în „Convorbiri literare” anul XIV din Noembrie 1911, pag. 1201-1206.

În acel an, Arion desvoltase o activitate care nu rămînea numai în pragul literaturii.

Într'o convorbire acordată *Flacării* (d-lui Ion Minulescu, dacă nu mă'nșel), Constantin Arion făcuse repezi și temeinice aprecieri asupra lui Grigore Alexandrescu, Cezar Bolliac, ba și asupra *deletristicii* lui C. A. Rosetti, și încercase să instaleze în literatură și scrierile politice ale bătrînilor Brătien: Ion și Dumitru.

Cam tot pe atunci, într'o sedință în sala de serbări a Casei Școlilor, Arion a avut un schimb de glume cu scriitorul român, a ascultat toasturi și versuri în proză, și epigrame nu tocmai spirituale, din cari îmi amintesc atît: că una avea rîmă sinistra: *ministru, iar alta îmbrăcîmă erion cu Arion*. H. B.

